

הילכתא

לדעת לחיות כהלכה

בס"ד, יום ג' פרשת שופטים, ב' אלול תשפ"א

דבר עורך

"גוט שבת ארץ ישראל"

גיבורי כח: אנו עומדים סמוך ונראה לשנת השמיטה תשפ"א. בשבת קודש פרשת ראה קראנו בתורה (דברים טו) את הציווי הנצחי: **מִקֵּץ שִׁבְעַת שָׁנִים תַּעֲשֶׂה שְׁמִטָּה...** קְרָבָה שְׁנַת הַשְּׁבַע שְׁנַת הַשְּׁמִטָּה... ידוע הסיפור על **גאב"ד פובניץ ה'ג"ר יוסף שלמה כהנמן זצ"ל** כאשר הגיע בערב ראש השנה של אחת משנות השמיטה לשוועל "חפץ חיים" ששמרו שמיטה בשדותיהם, עמד וקרא בקול בהתרגשות גדולה "גוט שבת ארץ ישראל".

החקלאים גיבורי כח נוטשים את שדותיהם ומקיימים מצות שמיטה במסירות נפש, למרות החשש באיבוד מקור פרנסתם. רבים מהם, ממשיכים לשלם כל חודש עבור שכירות הקרקע, כלים חקלאיים, העסקת עובדים זרים, ועוד תשלומים רבים.

גדל המסירות נפש בהשבתת השדה, מבואר **במדור רבה** (ויקרא פרשה א פסוק א), על **הפסוק** (תהלים פרק קג פסוק כ) **גִּבְרִי כַח עֹשֵׂי דְבָרוֹ**, אמר רבי יצחק בשומרי שביעית הכתוב מדבר. בנוהג ובהקלא אדם עושה מצוה ליום אחד, לשבת אחת, לחודש אחד, ולחולל עושה מצוה במשך שנה שלמה, ורואה את שדהו וזכרמו בור ושמן, ומשלם מיסים ושותק, יש לך גיבור גדול מזה!?

ממשיך המדרש, ואם תאמר שאינו מדבר בשומרי שביעית, נאמר כאן עשׂי דְבָרוֹ, ונאמר להלן (דברים טו ב) **וְזָה דְבַר הַשְּׁמִטָּה**, מה דבר האמור להלן בשומרי שביעית הכתוב מדבר, אף דבר האמור כאן בשומרי שביעית הכתוב מדבר.

תנבית: מכון 'הילכתא' חרט על גדלו בירור ענייני הלכה אקטואליים, וכעת לקראת שנת השמיטה העלוים הבאים בשבועות הקרובים יעסקו בענייני שביעית בזמן הזה, מיותר לציין שהנושאים ארוכים ביותר בהינתן 'רחבה מיני ים', ורק נטעם על קצה המזלג מיערת הדבש ביסוד הסוגיות הנוגעים למעשה. כמו כן יתקיימו בעז"ה שיעורים מרתקים בנושאי השמיטה, מפי **הרבנים הגאונים שליט"א** ומומחים ידועים בתחום.

בגיליון הנוכחי נעסוק בגדר מצות שמיטה בזמננו, האם החיוב מדאורייתא, מדרבנן, מידת חסידות. באיזה שדה מקיים את המצוה, האם רק בהשבתת קרקע העומדת לזריעה או גם בית וכדומה.

גדולי ישראל עוררו שגם אדם שאין לו שדה להשביט, מקיים מצות שמיטה באמצעות תמיכה כספית לחקלאים שומרי שביעית, והתורם ותומך בידי החקלאים גיבורי כח השומרים שביעית מקיים בזה מצות שמיטה בשותפות עם הגיבורי כח כמו הסכם "יששכר וזבולון" בלימוד התורה, וזוכה לברכת השמיטה. וכן יכול ללמוד את הלכות שמיטה שנחשב כאילו קיים לפי כמה שיטות. וכן יכול לקנות חלקת קרקע המיועדת לזריעה, וכן יכול לזרוע בעציץ נקוב. יהי רצון שבזכות מצות השמיטה, נזכה כולנו להיות בכלל הברכה המובטחת וְנִצְיָוִי אֶת בְּרַכְתְּךָ, ולגאולה השלימה בב"א.

בברכת התורה
עקיבא יוסף לוי

נושא הגיליון

'שמיטה בזמן הזה'

'לקראת שמיטה לכו ונלכה'

שבת הארץ: בתורה הקדושה מופיע מצות שמיטה כמה פעמים; **בחומש שמות** (פרק כג פסוקים י-יא) **וְשֵׁשׁ שָׁנִים תַּזְרַע אֶת אֲרֶצְךָ וְאִסַּפְתָּ אֶת תְּבֹאֹתָהּ. וְהִשְׁבִּיעִית תְּשַׁמְטָהּ וְנִטְשָׁתָה וְאָכְלוּ אֲבִיזֵי עַמּוֹךְ וַיִּתְּרֵם תֹּאכְלוּ חֵיט הַשָּׂדֶה כִּן תַּעֲשֶׂה לְכָרְמְךָ לְזִמְתָּהּ.**

ובחומש ויקרא (פרק כה פסוקים ב-ז) **וְשִׁבְתָה אֲרֶץ שְׁבַת לך. שֵׁשׁ שָׁנִים תַּזְרַע שְׂדֶךָ וְשֵׁשׁ שָׁנִים תִּזְמַר כְּרָמְךָ וְאִסַּפְתָּ אֶת תְּבֹאֹתָהּ. וּבִשְׁנַת הַשְּׁבִיעִית שְׁבַת שְׁבֹתוֹן יִהְיֶה לְאָרֶץ שְׁבַת לך. שְׂדֶךָ לֹא תִזְרַע וְכָרְמְךָ לֹא תִזְמַר. אֶת סִפְיֹת קְצִירְךָ לֹא תִקְצוּר וְאֶת עַנְבֵי זִיזְרְךָ לֹא תִבְצַר שְׁנַת שְׁבֹתוֹן יִהְיֶה לְאָרֶץ. וַיְהִיתָ שְׁבַת הָאָרֶץ לְכֶם לְאֹכְלָהּ לְךָ וּלְעַבְדְּךָ וְלַאֲמָתְךָ וְלַשִּׁכְרָף וּלְתוֹשֵׁב בְּךָ הַגֵּרִים עִמָּךְ. וּלְבַהֲמֹתֶיךָ וּלְחִתָּהּ אֲשֶׁר בְּאֶרֶץ תְּהִיָּה כָּל תְּבֹאֹתָהּ לְאֹכְלָהּ.**

ובחומש דברים (פרק טו פסוקים א ב) **מִקֵּץ שִׁבְעַת שָׁנִים תַּעֲשֶׂה שְׁמִטָּה. וְזָה דְבַר הַשְּׁמִטָּה שְׁמוֹט כָּל בְּעַל מִשְׁהָ יָדוֹ אֲשֶׁר יִשֶׁה בְּרֵעֵהוּ לֹא יִגְשֶׁ אֶת יְרֵעֵהוּ וְאֶת אֲחִיו כִּי קָרָא שְׁמִטָּה לָּהּ.**

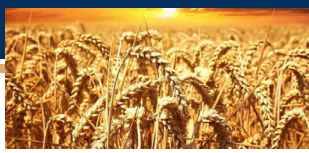
1. שבעה דינים

מצוות השמיטה: ישנם שבעה חלקים במצות שמיטה, חלקם מפורשים בתורה, חלקם נדרשים מלשונות הפסוקים, וחלקם מדרבנן. א. מפורש בפסוק ציווי לשבות מעבודה בקרקע ובאילנות. ב. מפורש בפסוק ציווי להפקיר את גידולי הארץ שגדלו בשמיטה. ג. רבנן אסרו לאכול את הירקות שגדלו מאליהם בשביעית, שזא יזרע בשמיטה, והוא הנקרא איסור ספיחים. ד. חז"ל דורשים מהפסוק **לְאֹכְלָהּ** ולא להפסד, שאסור להפסיד פירות שביעית. ה. חז"ל דורשים מהפסוק **לְאֹכְלָהּ**, איסור לסחור בפירות שביעית. ו. חז"ל דורשים מהפסוק **וְלִחְתָּהּ** וְלִחְתָּהּ, כלה לחיה מן השדה כלה לבהמתן מן הבית, ומכאן שיש חובת ביעור פירות שביעית מהבית, בזמן שכלה לחיה מן השדה. ז. מפורש בפסוק ציווי לשמט חובות הלכות שביעית, ונקרא שמיטת כספים. (על פי דר' אמונה פתיחה בשלכות שמיטה ויובל).

2. מצות שמיטה בזמן הזה

דאורייתא או דרבנן או מידת חסידות: מבואר בגמ' (מועד קטן דף ב; גיטין דף לו), מחלוקת תנאים האם שביעית בזמן הזה דאורייתא או דרבנן, לדעת רבי שמיטת קרקע ושמיטת כספים בזמן הזה דרבנן, כפי שדורש מהפסוק **וְזָה דְבַר הַשְּׁמִיטָה שְׁמוֹט**, בשתי שמיטות הכתוב מדבר, אחת שמיטת קרקע ואחת שמיטת כספים, בזמן שאתה משמט קרקע אתה משמט כספים, בזמן שי

אתה משמט קרקע כגון עכשיו שבטלה קדושת הארץ, אי אתה משמט כספים. ולדעת רבנן שמיטת קרקע ושמיטת כספים בזמן הזה דאורייתא.

ומפרש רש"י שלדעת רבי, שמיטת קרקע לא נוהגת בזמן בית שני, כיון שהשמיטה נוהגת רק בזמן שהיובל נוהג, ובבית שני שלא נהג יובל כי לא היו כל יושבי הארץ עליה, לא נהג שמיטה מדאורייתא.

דאורייתא: תנאלקו הראשונים האם הלכה כרבי או כרבנן, ורבו הדעות בפוסקים, ומוקצר הגיליון נביא רק את עיקרי השיטות, לדעת הרמב"ן (חידושי ה"רמב"ן גיטין דף לו. ספר הזכות גיטין דף יח.), והראב"ד (השגות על הרמב"ם), אין הלכה כרבי כי הוא דעת יחיד, ושביעית בזמן הזה מן התורה.

דרבנן: משמעות **התוס'** (טנהדרין דף כו. ד"ה משרבו), והר"ן (על הר"ף גיטין יט, ט), והריטב"א (גיטין דף לו), והרשב"א (ראש השנה דף ג:), שהלכה כרבי ששביעית בזמן הזה דרבנן.

מידת חסידות: לדעת הרשב"ד (בהשגות על הר"ף גיטין דף יט. מדפי הרי"ף, הובא ברמב"ן גיטין דף לו.), והר"ה, שביעית בזמן הזה, אינו לא דאורייתא ולא דרבנן כי אם מדת חסידות, כי הלכה כרבי ששביעית אינה נוהגת כשאין היובל נוהג, ועכשיו ודאי אין יובל נוהג לא בארץ ולא בחו"ל, לא מן התורה ולא מדרבנן, שהרי אין יושבי עליה, ואין שם ב"ד תוקעים ואין עבדים משתלחים, ותנאים אלו מעכבים כמבואר בגמ' בראש השנה. וכתבו הרמב"ן והרשב"א שהראב"ד חזר בו.

וכתב על כן החזו"א (שביעית סימן כג אות ד ד"ה האמור) שאין להקל בשביעית בזמן הזה על סמך שיטת הרשב"ד והר"ה ששביעית בזמן הזה הוא רק מידת חסידות, כיון שכל הפוסקים והראשונים יוסף אחריהם הכריעו שאין הלכה כמותם, והביא מה שכתב הבית יוסף (סימן טז), בשם ספר התרומות שאינו נחשב אפילו בגדר ספק, והראב"ד חזר בו.

3. שיטת הרמב"ם

טתירה ברמב"ם: תנאלקו הפוסקים מה טוב הרמב"ם לגבי שביעית בזמן הזה, האם אין דאורייתא או דרבנן. שהרי כתב הרמב"ם (שמיטה ויובל פרק ד הלכה כה) שביעית נוהגת רק בארץ ישראל, שאמרו כי תבוא לא הארץ, ונוהגת בין בפני הבית ובין שלא בפני הבית. וביאר הרמב"ז והכסף משנה (שם) שלשיטת הרמב"ם שביעית בזמן הזה דאורייתא. ומאידך במקום אחר (פרק ט הלכה ב, וכן מוכח בפרק י הלכה ט) משמעות הרמב"ם שפוסק כרבי, ששביעית בזמן הזה מדרבנן, (ויישב עם את הסתירה). ונקט להלכה בכסף משנה (פרק ד הלכה כט) שחייב שמיטת קרקע בזמן הזה הוא מדאורייתא, וחייב שמיטת כספים בזמן הזה הוא מדרבנן. ואילו בבית יוסף (ו"ד סימן שלא) נקט, שלשיטת הרמב"ם, שביעית בזמן הזה דרבנן.

ו**כתב באור לציון** (שביעית מבוא עמוד ח), שרבי יוסף קארו כתב את הכסף משנה אחר שכתב את הבית יוסף, ובכסף משנה חזר בו ממה שכתב בבית יוסף. ולכן מסיק, שלפי דעת הרמב"ם יש שלוש דרגות, בזמן בית ראשון - היו כל יושביה עליה ומנו יובל ונהג יובל, ולכן גם שמיטת קרקעות וגם שמיטת כספים נהג מדאורייתא. בזמן בית שני - שמיטת קרקעות היתה דאורייתא כיון שמנו יובלות, ושמיטת כספים נהג רק מדרבנן כיון שלא נהגו דיני יובל, שאין כל יושביה עליה. ובזמן הזה - אין שמיטת קרקעות רק מדרבנן, כיון שלא מונים יובלות.

לדעת החזו"א (שביעית סימן ג אות ח), והחוט שני (פרק ד הלכה כה), והדריך אמונה (פרק ד הלכה כה אות קפ), ההכרעה לדינא כשיטת הרמב"ם ששביעית בזמן הזה דרבנן.

אין תכבד: מאיך ש**במנחת יצחק** (חלק ג סימן צה), ובשבט הלוי (חלק ב סימן קצז), הביאו את מחלוקת הפוסקים בדעת הרמב"ם האם שביעית בזמן הזה מהתורה או לדיבן, ולא הכריעו בדבר. והאר"ך במאמרו זמן ה' יהודה אריה לייב, אשכנז שליט"א (ניתן להשיג במערכת הילכתא) בענין האם שביעית בזמן הזה דאורייתא או דרבנן, ובביאור שיטת הרמב"ם.

הריני מקבל עלי שמיטה: מהלך מחודש כתב בתשובות הנהגות (כרך ה סימן שה), שכבר נחלקו הפוסקים האם שביעית בזמן הזה דאורייתא או דרבנן, ואין בדידנו להכריע בדבר. וראוי לכל אחד בארץ ישראל, כאשר מקבל בפה בערב ראש השנה את קדושת היום של ראש השנה, יוסף ו'אני מקבל עלי מצות שמיטה, שצינו הבורא יתברך שמו', כי אפילו ששביעית בזמן הזה דרבנן, בכל זאת אם קבל על עצמו מצות שמיטה, הוא התייב מדאורייתא לשמור שמיטה כפי שנתקנו לה, מצד 'נדר' מצוה, ומרובות שכנת הקיום יותר חשוב, כיון שמקיים כעין מצות שמיטה מן התורה.

4. ספק שביעית

נפק"מ ראשונה - בספק: ישנם כמה נפק"מ להלכה, התלויים בשאלה האם שביעית בזמן הזה דאורייתא או דרבנן. הנפק"מ הראשונה, מה הדין בספק שביעית, לדעת המב"ט (ש"ח חלק א סימן כא), והרשב"ט (סימן רנח), ספק שביעית בזמן הזה להקל, כיון ששביעית בזמן הזה חיובו רק מדרבנן, וספק דרבנן לקולא.

מאידך לדעת הבית הלוי (שו"ת חלק ג סימן א ענף ז), אפילו שבזמן הזה אין חיוב לנהוג שמיטה מן התורה, מכל מקום השומר שמיטה מקיים מצות עשה, ולכן ספק שביעית בזמן הזה לחומרא, כי הדין ספק דרבנן להקל, שייך רק על דבר שמוותר מדאורייתא, וחכמים תקנו בו סייג, אבל באיסור שביעית, לפי הצד שקדושת הארץ לא בטלה, מקיים מצות שביעית מקיים מצוה דאורייתא של שביעית, כי התורה רוצה שהארץ הקדושה תשובת ממלאכה בשביעית, ורק שאין עכשיו חיוב, כי אין היובל נוהג, ורבנן תיקנו שיהיה חיוב למרות שאין היובל נוהג, ובאופן כזה צריך להחמיר בספק. **שו"ת שבט הלוי** (ו"ד סימן קצז), הביא את דברי הבית הלוי, והכריע שמצות שמיטה חמור יותר מסתם איסור דרבנן.

לדעת החזו"א (סימן ככ ס"ק א), במלאכות בשביעית שעיקרן דאורייתא, גם בזמן הזה אף שחיובן רק דרבנן אזלינן לחומרא, מכמה טעמים שנתבאר שם.

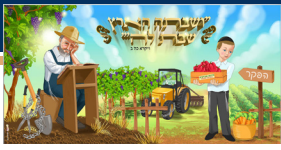
5. וצוית את בתתי

נפק"מ שניה - ברכה דרבנן: ת"תוב בתורה (ויקרא פרק כה פסוק כא) הבטחה של ברכה לאדם המשמית את קרקעו בשמיטה, וצוית את ברכתך לכהן פשנה ולישית, ונעשת את התבואה לשלש השנים. ולדעת הסמ"ע (סימן סז ס"ב) בשיטת התוס' (גיטין דף לו: ד"ה ותקון) ביובל בזמן הזה חז"ל לא אסרו מלאכות חרישה וזריעה, כדי שלא תשתכח הדינה, שרוב הציצור אין יכולים לעמוד בגזירת חז"ל, להיאסר בעבודת קרקע שנתיים רצופות, גם שנת שביעית וגם שנת יובל. והגם שיש הבטחה של וצוית, מבאר הסמ"ע, שרק בזמן ששמיטה ויובל נהגו מהתורה, נאמרה הבטחה וצוית את ברכתך, שיגדל בשנה השישית תבואה לשלש שנים.

מהלך מחודש כתב בספר משנת יוסף (חלק א עמוד טז), בשם הג"ר **בנימין מנדלזון זצ"ל** א"ב"ד קומיטות, שדברי הסמ"ע נאמרו רק בשמיטה הסמוכה ליובל, שיש הבטחה מיוחדת על השובת ממלאכה שנתיים ברציפות, וכיון שאין היובל נוהג בזמן הזה לא נאמרה ברכה זו. אבל ברכת השמיטה נאמרה גם בזמן הזה, ומסיים שבענינו דאינו חוש שהתקיימה הבטחת התורה ולא הפסידו שומרי שביעית, והתקיים בפועל הבטחה של וצוית את ברכתך.

הבטחה קיימת לעד: הרבה אחוזים נקטו בפירוש שגם לשיטות ששמרטה בזמן הזה מדרבנן, נאמרה ברכת השמיטה. וכן נקטו **בחידושי הרי"ם** (גיטין דף לו:), ובמב"ט (חלק ג סימן מה), ובשו"ת התעוררות טובה (חלק א סימן קנא וסימן קצח), ובשו"ת ישועות מלכו (ו"ד סימן טג), והג"ר **צבי הירש קלישר זצ"ל** (במכתב משנת תרל, הובא במשנת יוסף חלק א עמוד טז), והרה"ק **מסאטמר זצ"ל** (קונטרס וקישור תשובות ושובת בעמוד נח), שגם בזמן הזה הברכה שיריה וקיימת, והמקיים מצות שמיטה בזמננו, מובטח לו שהקב"ה יקיים הבטחתו וצוית את ברכתך.

וכן הכריע החזו"א (סימן יח ס"ק ד ד"ה ובסמ"ע), וכתב בזה הלשון, 'ומסתבר דיהיה הברכה גם בבית שני וגם אחר החורבן,

יש להסתפק האם נשים פטורות כדון מצות עשה שהזמן גרמא, ולכאורה אם המצוה על האדם 'חובת גברא', נשים פטורות כדון מצות עשה שהזמן גרמא, אך אם החיוב הוא 'חובת הקרקע', גם נשים חייבות.

כתב בספר החינוך (מצוה פד) מצות עשה להפקיר את השדה בשיביעית, ונוהגת בזכרים ובנקבות. וכתב **במנחת חינוך** (מצוה קיב), שלדעת החינוך גם נשים חייבות במצוה עשה, וכן מדייק **ברמב"ם** שלא חילק בין זכרים לנקבות, ממשע שגם נשים בכלל המצות עשה. טעם הדבר ביאר המנחת חינוך, כיון שאין המצוה בגוף האשה, אלא אצל מצוה ולשבות ממלאכת השדה, לכן לא שייך הפטור של מצוה שהזמן גרמא. ולשבות ממלאכת השדה, לכן לא שייך הפטור של מצוה עשה (לשבות) מביא חקירה זו של המנחת חינוך האם נשים חייבות במצות עשה דשמיטה, ומסיק מלכא כמה ראיות שנישים חייבות בכל מצות שמיטה, ואם מצוינו שום חיילוק בין זכרים לנקבות בדיוני שמיטה.

מלאכה בשינוי: באור לציון (על הרמב"ם, שביעית פרק א הלכה א), הביא את חקירת המנחת חינוך, והסיק בדעת הרמב"ם שהחיוב על הגברא ולא על השדה. והוסיף עוד נפק"מ לגבי עבודה בקרקע בשינוי בשיביעית, שאם דיני שמיטה נאמרו ביחס לקרקע, גם בשינוי עובר איסור, אבל אם האיסור הוא 'חובת גברא', פטור מדאורייתא כשעושה בשינוי, כמו לגבי שבת, וכיון שכתבו **התוס'** (מועד קטן דף ד: ד"ה מפני), לשיטת חכמים מותר לעשות מלאכה בשמיטה על ידי שינוי, מוכח שהאיסור הוא 'חובת גברא' ולא 'חובת הקרקע'.

7. כיצד מקיימים

איזה קרקע: לדעת הג"ר **ניסים קרליץ זצ"ל** (חוט שני עמוד עה) קיום מצות עשה של השבתת הקרקע שייכת, רק בקרקע שעומדת לזריעה, אפילו אם אינה זורעה בפועל, אבל מי שאין לו קרקע, או שיש לו קרקע שאינה עומדת לזריעה, כגון שיש בה גינת משחקים וכדומה, וכל שכן בבית מגורים, אינו מקיים מצוה עשה של שמיטה. ולגבי רכישת קרקע, מובא בשם הג"ר **משה פיינשטיין זצ"ל** (יחלק שלל, שמיטה), שעשיית מלאכה בקרקע שש שנים, הוא תנאי בקיום עשה ושבתה הארץ בשנה השיביעית, אך כשאינו עובד בשש שנים אין לו קיום עשה.

שופתות עם החקלאים: לדעת **האבני נזר** (במכתב משנת תרנ"ע, מופיע בהקדמה על פאת השלחן בית יריד"ו), התומך בחקלאי כדי שיוכל להשמיט את שדהו, נחשב כאילו שמר שמיטה. וכתב הג"ר **משה שטרנבוך שליט"א** (תשובות והנהגות כרך ה סימן שה) כמו לגבי תלמוד תורה, המחזיק תלמידי חכם חולק שכרו עימו. כך מי שתומך בוועד שמחזיק בידי חקלאים שומרי שביעית שיוכלו לקיים המצוה, מקבל שכר כשומרי שביעית, שזוכים לברכת השם.

דבית דין של מעלה עושין מה שגוזרין בבית דין של מטה'. וכתב על כך **בחוט שני** (שמיטה ויובל פרק א הלכה יא עמוד קטס). למרות שבזמננו מצות השביעית רק מדרבנן, בעינינו ראינו בזמן הזה נפלאות השם בקיום מצות שמיטה, ואירעו בפועל ניסים ונפלאות וסייעתא דשמיא לשומרי שביעית, וגם שמעו רחוקים את נפלאות ד', ונתעורר לבם לקיים מצות שמיטה. עוד הוכיח הג"ר **מרדכי הלוי שורוצבורד שליט"א** (במאמרו) ממה שכתב **הריב"ש** (סימן שה) שגם בריבית דרבנן נאמרו דברי חז"ל 'העוסק בריבית נכסיו מתמוטטים', ומידה טובה נאמר מיידידת פרויקט, וזדאי שהברכה לשומרי שביעית נאמרה גם בשמיטה דרבנן.

6. חובת קרקע או חובת גברא

חקירת: מצות שמיטה שייכת רק באדם שיש לו קרקע, וידוע החקירה על **המנחת חינוך** (מצוה קיב) בנדר מצות שמיטה, האם דין השמיטה היא 'חובת גברא', לשבות בשנה השיביעית ממלאכות אסורות בקרקע ובאילנות, או דלמא מצות השמיטה היא 'חובת הקרקע', שהבעלים מצווה לדאוג שהקרקע שלו תהיה מושבתת בשיביעית, ויש כמה נפק"מ בחקירה זו, ונביא את חלקם להלן.

גני: זה לשון **הרמב"ם** (הלכות שמיטה ויובל פרק א הלכה א) 'מצות עשה לשבות מעבודת הארץ', ומדייק מדבריו **בדרך אמונה** (שם), שאין חיוב השביעה על הבעלים אלא על הארץ. והעובד עובר בעשה ולא הבעלים, אך אם גוי עובד בשדהו אין הבעלים עובר איסור דאורייתא של שביעת הארץ, אלא רק איסור דרבנן. ומאידך מביא את שיטת **תוס' רבינו אלחנן** (עבודה זרה טו: ד"ה מי'), שגם על ידי גוי יש איסור מדאורייתא, כי הבעלים מצווה על שביעת שדהו.

והאריכו בחקירה זו **בחוט שני** (שביעית עמוד טא, ובעמוד טה לגבי השכרת השדה לישראל חשוד), ובספר **תורת הארץ** (קלירס פרק ו) **ובאור לציון** (עבודה זרה פרק א הלכה א), האם הבעלים עובר, כאשר גוי עושה מלאכה בשדהו.

חצר השותפים: **בחוט שני** (שביעית פרק א הלכה א עמודים טא - טז), הביא את דברי המנחת חינוך, ותולה בחקירה זו נפק"מ מצויה מאוד, כאשר החצר של הבנין מושבתת לכל השכנים, ואחד מהם אינו שומר תורה ומצוות, ועושה מלאכות בקרקע בשנת השיביעית, בניגוד לרצון השכנים שהם שומרי תורה ומצוות, ותלוי בגדר של מצות שביעית, כי אם המצוה היא 'חובת קרקע' חייב להפקיר את חלקו, אבל אם המצוה היא 'חובת גברא' אין לו איסור במה ששכנו עושה מלאכה בשדהו שלא בהסכמתו.

נשים: במצות שמיטה נאמרו מצות עשה ומצות לא תעשה, ולגבי מצות לא תעשה פשוט שגם האשה מחויבת, ולגבי מצות עשה

סיכום הגיליון:

דינים העולים

- א. **שבעה דינים:** שבעה חלקים נאמרו במצות שמיטה, שביעה פירות השדה, איסור אכילת ספיחים, איסור הפסד פירות שביעית, איסור חסורה בפירות שביעית, ביעור פירות שביעית, שמיטת ספיחים.
- ב. **דאורייתא או דרבנן:** נחלקו הראשונים האם שמיטה בזמן הזה נוהגת מדאורייתא או רק מדרבנן, הראב"ד כתב ששיביעית בזמן הזה הוא רק מידת חסידות וחדר בו. כמה אחרונים נקטו ששיביעית בזמן הזה מדרבנן, ויש שכתבו שאין ביידינו להכריע. יש שחידש שראוי לקבל מצות שמיטה כפה, שבכך יתחייב מדאורייתא.
- ג. **ספק שביעית:** נחלקו הפוסקים האם בספק שביעית אומרים ספק דרבנן לקולא, או שצריך להחמיר כי יסוד המצוה מדאורייתא.
- ד. **ברכת השמיטה:** לדעת הסמ"ע בזמן הזה שמוצא שמיטה מדרבנן, לא נאמר בהבטחת 'ציונית' את ברכת', לרוב האחרונים הבטחת הברכה נאמרה גם בשמיטה דרבנן, וכפי שרואים גם בזמננו ברכה מיוחדת בגיבורי כח שומרי שביעית. ויש שכתב שגם הסמ"ע מודה בשמיטה דרבנן שיש ברכה, ורק בברכה המיוחדת לויובל ושמיטה הסמוכים זה לזה לא נאמר.
- ה. **גדר המצוה:** מצות שמיטה שייכת רק באדם שיש לו קרקע, ונחלקו האחרונים האם המצוה היא 'חובת גברא' או 'חובת הקרקע'. נחלקו הראשונים האם הבעלים עובר מדאורייתא כאשר גוי עושה מלאכה בשדהו, או רק מדרבנן. נשים חייבות בכל מצות שמיטה כאנשים.
- ו. **אופן הקיום:** מצות שביעת קרקע נאמרה בהשבתת קרקע העומדת לזריעה, אף שלא נזרעה עדיין, אבל אם אין עומדת לזריעה אין מקיים בה מצות שמיטה. יש אומרים שהלמוד הלכות שביעית מעלה עליו הכתוב כאילו קיים בפועל מצות שמיטה. גדולי ישראל עוררו שגם אדם שאין לו קרקע, מקיים מצות שמיטה באמצעות תמיכה כספית לחקלאים שומרי שביעית, והתורם ותומך בידי החקלאים גיבורי כח השומרים שביעית, מקיים בזה מצות שמיטה, כמו הסכם יששכר וזבולון בלימוד התורה.

משיב כהלכה

ההגרלה השבוע על 100 שקל במזומן

שאלה: מהו גדר דין תוספת שביעית בזמן הזה?

האם בזמננו נוהג דין תוספת שביעית? עד מתי מותר לנטוע עצי מאכל, עצי סרק, שאר נטיעות? האם חובה להוסיף מעט בשביטה בסוף השנה השנית? האם צריך להקדים מלאכות שניתן לעשותם בששית?

מקורות: גמ' (מועד קטן דף ג: ד. ראש השנה דף ט:); ומב"ם (שמיטה ויובל פרק ג הלכה א, יא); חוט שני (שם); דרך אמונה (שם); אור לציון (שביעית פרק א הלכה א); שביעית להלכה למעשה (רייכנברג פרק א).

במדור זה מופיעה שאלה שבועית בנושא הגיליון הבא, כל מי ששולח תשובה נכונה על השאלה נכנס להגרלה. ההגרלה על דעת רבני המפעל. התשובות המובחרות ישולבו במידת האפשר בגיליון הקרוב.

נא להעביר את התשובות עד יום ראשון הקרוב בערב (תשובה שתגיע אחרי יום ראשון תכנס להגרלה הבאה), בצירוף פרטי המשיב (שם, טלפון, מקום לימוד), באחת מהאפשרויות הבאות:

1. בקו 'הילכתא' טלפון 02-5377085 02 שלוחה 4
2. בעמודות 'נדרים פלוס' ו'קהילות', קופת 'הילכתא' גיליון 'עומק הפשט'
3. בחדר 'קול הלשון', ישיבת מיר ירושלים, תיבת 'הילכתא'
4. בפקס מספר 1532-6507823
5. במייל 5047867@gmail.com

הזוכה בהגרלת גיליון 19 בסך 100 שקל מזומן האברך החשוב הר"ר ברוך פיקרד שליט"א כולל 'נר לעמרה' ביתר עילית

הוקדש לע"נ בוצינא קדישא הרה"ק אברהם חיים בהרה"ק אהרן משומרי אמונים זיע"א לרגל יומא דהילולא ה' אלו ת.נ.צ.ב.ה.

בית הוראה הילכתא

לימוד הלכות שמיטה

מבואר בגמ' (מנחות דף קי.) אמר רבי יצחק, מאי דכתיב (ויקרא ו יח, ויקרא ז א) זאת תורת החטאת... זאת תורת האשם, כל העוסק בתורת חטאת כאילו הקריב חטאת, וכל העוסק בתורת אשם כאילו הקריב אשם. ומשמע ברש"י (בבא מציעא דף קיד: ד"ה בארבעה וד"ה בשיתא) שרק בתורת הקרבנות נאמר הכלל העוסק בתורת חטאת כאילו הקריב חטאת, אבל בזרעים וטהרות לא נאמר הכלל הזה.

מאיךד מבואר בט"ז (דברי דוד פרשת וישלח בראשית לב ה), שבכל מקצועות התורה נאמר הכלל שאם עוסק בפרשה נחשב כאילו עשה, ולכן אמר יעקב אבינו עם לכו נרתי ותרי"ג מצות שמרתי, שיעקב למד הלכות כל המצוות. ומבואר בקריית ספר (למב"ט, הקדמה פרק ז), ובנחל יצחק (להגרי"א ספקטור, חלק ב פתח השער אות ח), שהלכות בכל מצות בתורה, ומקבל על עצמו שאם תבוא לידו יעשה אותה, נחשב לו כאילו מקיימה. וכן כתב בהקדמה לספר שערי צדק (לבעל החיי אדם), שחיבר ספר בניני מצות התלויות בארץ, כי חפץ לעלות לארץ ישראל, ואם יכנס אדם לחצר המלך ולא ידע מנהג בית המלוכה ודאי שמתחייב בנפשו, והוא הדין בארץ ישראל פלטיין של מלך. ואם חלילה לא יזכה לעלות לארץ ישראל, יקיים את המצוות התלויות בארץ, על ידי לימוד הלכותיה, כמבואר בגמ' (מנחות דף קי.) לגבי קרבנות, כל העוסק בתורת חטאת כאילו הקריב חטאת וכו'.

עדכוני הלכה

סכך נקי מחריקים

אב תשפ"א

פתרון יעיל למניעת נגיעות של חריקים בסכך

בס"ד לאחר ניסיונות רבים, נמצא כעת חומר המדביר "פסוקאים" (כיני ספרים) ו"ליקסוס".

היות ולהדברת החריקים נדרש טיפול במשך כחודש וחצי, מומלץ לבדוק כעת את הסכך המאוחסן ובמידת הצורך להתחיל בטיפול באופן מיידי.

המעוניינים יכולים לפנות כעת, לרב ווייס 054-8424082 בין השעות: 15:30 - 14:30 ובין 23:00 - 21:00.

בברכה הרב משה ויא מחבר ספר "בדיקת המזון כהלכה".

נושא הגיליון הבא:

'דין תוספת שביעית'

טלו חלק בזיכוי הרבים העצום, והשתתפו בהוצאות הגיליון הבא

הגיליון נועד לעזור את לב הלומדים, נא לא לסמוך על הדברים הלכה למעשה בלי לעיין במקורות

לעילוי נשמת הרה"ח צבי יעקב בן הרה"ח חיים יצחק יהושע צינורט זצ"ל
נלב"ע כ"ח אב תשמ"ב ת.נ.צ.ב.ה.
הונצח על ידי בני המשפחה

הילכתא

לדעת לחיות כהלכה

- גיליון שבועי עומק הפשט
- שיעורים יומי עיון
- בית הוראה טלפוני
- בירורי הלכה אקטואליים
- קו מידע הלכתי
- חוברות הדרכה

מכון הילכתא 02-535-0-535

מענה אנושי בית הוראה מערכת הגיליון

קו מידע הלכתי

02-5377-085

ניתן להאזין לשיעורים, הודעות, עדכונים, רישום להגרלות, ועוד...

5047867@gmail.com לקבלת הגיליון במייל:

פקס: 02-6507823